

Çanakkale Araştırmaları Türk Yıllığı 10-11'nci Sayısı (s.71-86)

**BALKAN SAVAŞLARI SIRASINDA ÇANAKKALE
BÖLGESİNDE FAALİYET GÖSTEREN HİLÂL-İ AHMER
HASTANELERİ**

**DURING THE BALKAN WARS IN THE CHANAKKALE
REGION
ACTIVITY THAT HOSPITALS HİLÂL-İ AHMER (RED
CRESCENT)**

Mithat ATABAY

Yrd. Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat
Fakültesi

ÖZET

Karadağ'da çıkan savaş, Sırbistan, Bulgaristan ve Yunanistan'ın da katılımıyla birdenbire bütün Rumeli'ye yayılmış, Osmanlı Orduları İşkodra, Yanya, Edirne savunmaları dışında her yerde bozguna uğrayarak çekilmeye başlamıştı. Osmanlı Genelkurmayı İstanbul'u tehdit eden Bulgar birliğini durdurmak için Bolayır Yarımadası'nda kuvvet toplamayı, bu kuvvetle Bulgar hattının gerisine saldırmayı, bu saldırıyı Şarköy'de yapılacak bir çıkarma ile desteklemeyi planlamıştı. Fakat bu plan başarıya ulaşamadı.

Bu sırada pek çok yaralı Gelibolu yarımadası ve İstanbul'a gelmeye başladı. Mevcut hastaneler yetersiz kaldı. Bunu üzerine Kızılay hastaneleri hizmete girdi.

Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin (Kızılay) kuruluşundan fazla bir zaman geçmemesine rağmen Osmanlı Devleti'nin girdiği Balkan Savaşları sırasında çok büyük yardımları oldu. Bu durum Hilal-i Ahmer'in kısa sürede güçlenmesi ve halk tarafından benimsenmesini sağladı. Bu çalışmada Hilal-i Ahmer Cemiyeti'nin Balkan Savaşları sırasında Çanakkale ve Gelibolu'da hizmet verdiği hastaneler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşları, Çanakkale, Hilal-i Ahmer (Kızılay)

SUMMARY

Montenegro in the war, Serbia, Bulgaria and Greece's all at once to join Rumeli spread to the Ottoman Army in İşkodra, Ioannina, Edirne defense defeated everywhere except for the withdrawal began. Ottoman General Staff Istanbul's threat to the Bulgarian troops to stop the Peninsula Bolayır in the force to collect, that the Bulgarian forces to attack the back line, this attack Şarköy make out with a plan to have support. But this plan could not succeed.

Meanwhile, many wounded began to come Istanbul and the Gallipoli peninsula. The existing hospitals were inadequate. It went into service on the Red Crescent hospitals.

Although short after its establishment the organisation was put to test by the Balkan Wars the Empire entered and proved to be very efficient at helping the country and nation. The organisation grew strong with the support of the nation, the reason of this success could be that the people saw the organisation a way to pay their debt to the country.

In this study, during the Balkan Wars Red Crescent hospitals served by the Dardanelles and Gallipoli are discussed.

Key Words: Balkan Wars, Chanakkale, Red Crescent

Trablusgarp Savaşı'nın sona erdiği gün Osmanlı Devleti kendisini Balkan Savaşları içerisinde buldu. Balkan Savaşları'nın ilk günlerinde İstanbul'da estirilen hava ordunun kısa sürede küçük Balkan devletlerini birere birer yenerek kaybettiği toprakları geri alacağı yönündeydi. Ama gerçek öyle olmadı. Osmanlı Orduları her yerde küçük denilen Balkan devletlerine yenildiler ve başlangıçtaki iyimser hava tamamen karamsarlığa dönüştü. Her yerde bozgun havası esmeye başladı. Bir taraftan yenilgi, diğer taraftan bastıran Kış koşulları, öte yandan hastalık ve açlık savaş bölgesi ile ona komşu yerlerde çok sayıda sağlık ekibine ihtiyaç gösterdi. Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti (Kızılay) birbiri ardına toplantılar yaparak ihtiyaçları karşılamaya çalıştı. Salgın hastalık ve göçlerin başlaması ile yabancı ülkelerin Hilâl-i Ahmer Cemiyetleri ve Salib-i Ahmer Cemiyetleri (Kızılhaç) de yardım heyetleri gönderdiler. Çanakkale ve Gelibolu bölgesinde de ihtiyaç duyulan sağlık hizmetleri için hastaneler hızla hizmete geçirildi.

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi

Balkan Savaşı'nın mütareke sonrası yeniden başlaması ve Bolayır bölgesinde çarpışmaların olacağını anlaşılmaya üzerine Hilâl-i Ahmer Cemiyeti yeni hastanelerin kurulması için hareket geçti. Bu hastanelerden birisi de Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi'dir. Faaliyete geçecek olan Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin tüm sağlık ekibi ve ihtiyaçları

İstanbul'da hazırlandı ve 13 Ocak 1913 (31 Kanun-ı Evvel 1328) tarihinde İstanbul'dan Gelibolu'ya sevk edildi.

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi, Gelibolu Kız Okulu (İnas Mektebi) binasında elli yataklık bir hastane olarak kuruldu. Eczane ve ameliyathane tesis edildi. Hastane karşısındaki bulunan bir han da doktor ve memurların ikâmet etmesine tahsis edildi.

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi 19 Ocak 1913 (6 Kanun-ı Sani 1328) tarihinde faaliyete geçerek hasta kabulüne başladı.

Hastaneye çok sayıda yaralı gelmeye başlayınca hastanenin kapasitesi gelen yaralı sayısını karşılayamadı. Bunun üzerine Fransız Kız Okulu (Fransız İnas Mektebi) ile Fransız Erkek Okulu (Fransız Zükür Mektebi) hastaneye dâhil edilerek hastane kapasitesi yetmiş yatak arttırılmıştır. Hastanenin tüm malzemeleri 18 Şubat 1913 tarihinde (5 Şubat 1328) tamamlanarak yetmiş yatak ilavesiyle toplam yüzyirmi yataklı hale gelerek çalışmaları sürdürdü. Bu arada Fransız okullarında görev yapan dört rahip ile üç rahibe bu hastanede gönüllü olarak hastabakıcılık yapmaya başladılar.

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi'ne Şubat ayının 13'üne kadar (Kanun-ı Saninin sonu) yüzdört yaralı ve sekiz hasta toplam yuzoniki kişi kabul edildi. Bunlardan bir subay ile beş er vefat etti. Yirmiyedisi iyileşti ve taburcu edildi. Altmışdördü İstanbul'a sevk edildi.

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin kadrosu şöyleydi¹:

Baştabip ve Operatör	:Doktor Rasim Ferit Bey
Uzman Doktor	:Doktor Sedat İhsan Bey
Operatör Muavini	:Behçet Sabit Bey
Tabib Muavini	:İhsan Arif Bey
Eczacı	:Eflâtun Efendi
İdare Memuru	:Tahsin Bey
Depo Memuru ve Vekilharç	:Hamit Efendi

Altı tane de hastabakıcı vardı.

Gelibolu Fransız Katolik Mektebi rahiplerinden Ruhban Heyeti Başkanı Per Kaleman ve Rahip Petborsi ve Rahip Berten ile Rahibe Kızlar Mektebi Müdiresi Felixis ve Rahibe Stefan, Rahibe Beatris ve Serpaşazade Elektrik Mühendisi Kamran Bey gönüllü olarak hastabakıcılık yapmışlardı².

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi'ni ziyaret eden bazı seçkin kişiler hastane özel defterine hastanenin çalışmaları konusunda

¹KA., 128/1, 5 Kanun-ı Sani 1328.

²OHAC Salnamesi 1329; s. 154.

takdirlerini belirten yazılar yazmışlardı. Bunlardan birisi Bahr-ı Sefid Boğazı Kuva-yı Umumiye Komutanı Tümgeneral Hurşit Paşa'ydı. Hurşit Paşa aynı zamanda 10'ncu Kolordu Komutanı'ydı. Balkan Savaşları sırasında Hurşit Paşa'nın Kurmay Başkanı Binbaşı Enver Beydi. Burada bulunan diğer bir kolordu da Mürettep Kolordu'ydu. Mürettep Kolordu'nun Komutanı ise Tümgeneral Fahri Paşa, Kurmay Başkanı Binbaşı Ali Fethi (Okyar) Bey ve Harekât Şube Müdürü de Binbaşı Mustafa Kemal (Atatürk)'di.

Tümgeneral Hurşit Paşa Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi özel defterine şunları yazmıştı:

“Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi’ni gezdiğimde, gördüğüm düzen ve tertip ile görevli memurların disiplinli biçimde çalışmaları her türlü takdir ve teşekkürü şayandır.

22 Şubat 1913 (9 Şubat 1328)

Bahr-ı Sefid Boğazı Kuva-yı Umumiye Kumandanı Ferik Hurşit’

Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi’ni gezen Sıhhiye Müfettişi Fuat Bey de özel deftere şunları yazmıştı:

“Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından Gelibolu’da Doktor Operatör Rasim Ferit Bey’in idaresinde tesis olunan hastaneyi ziyaret ve teftiş ettim. Gerek çalışmalardaki düzen, gerek idaredeki disiplin ve gerekse tıbbî konulardaki özen dikkate şayandır.

Rasim Ferit Bey’e ve onunla birlikte çalışan tüm ekibine teşekkür ederim.

23 Şubat 1913 (10 Şubat 1328)

Gelibolu Kuva-yı Umumiye-yi Sıhhiye Müfettişi

Miralay Fuat”³

Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi

Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi, Gelibolu bölgesinde savaşın yeniden başlaması üzerine kurulmuştu. İstanbul’dan Çanakkale’ye atanan sağlık ekibi tüm sağlık malzemeleriyle birlikte 21 Ocak 1913 (8 Kanun-ı Sani 1328) tarihinde hastaneyi faaliyete geçirmişlerdi⁴.

Çanakkale İdadî Mektebi (Çanakkale Orta Okulu) ile Çanakkale İttihat ve Terakki Kulübü binasının hastaneye dönüştürülmesi sonucunda oluşturulan Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi’nin yatak kapasitesi iki yüz otuzdu.

³Gelibolu Hilâl-i Ahmer Hastanesi’n i ziyaretle ilgili olarak bkz., **KA.**, 118/170, 8.4.1913 ve Genel Karargâhın Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti’ne yazdığı yazı için bkz., **KA.**, 118/167, 1.4.1913.

⁴**OHAC Salnamesi 1329**; s. 157.

Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin kuruluşundan 1328 yılı Şubat ayı sonuna kadar (13 Mart 1913) hastanede 521 yaralı ve hasta tedavi edilmişti. Bu hastalardan 223'ü yaralı, 298'i hasta idi. Yaralılardan dördü ve hastalardan ikisi vefat etmiş, diğer hastalar tedavi edilerek taburcu edilmişlerdi⁵.

Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin başhekimi Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'di. Mustafa Kemal, Gelibolu'ya gelmeden evvel arkadaşı ve İttihatçıların ileri gelenlerinden biri olan Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'le İstanbul'da görüşmüş ve Tevfik Rüştü Bey'e Çanakkale'de görev almasını önermişti. Bu sırada “*Meclis-i Umur-u Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-yi Umumiye*” üyesi olan Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey, Mustafa Kemal'i kırmamış ve Çanakkale'de kurulan Hilâl-i Ahmer Hastanesi Baştabipliği görevini kabul etmişti⁶. Ülkenin geleceği konusunda düşünce birliğine sahip üç arkadaş –Ali Fethi (Okyar) Bey, Mustafa Kemal ve Dr. Tevfik Rüştü Bey- böylece Çanakkale'de bir arada bulunabilecekler ve gelececek olaylara birlikte çözüm arayabileceklerdi. Cumhuriyet döneminde de bu üçlü hiç ayrılmadılar.

Dr. Tevfik Rüştü Bey'in Baştabipliğini⁷ yürüttüğü Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nde diğer görevli personeli ise şöyleydi⁸:

Operatör	:Adveridis(Aduridis) Efendi
Uzman Doktor	:Yusuf Ziya Efendi
Uzman Doktor	:Ahmet Efendi

⁵OHAC Salnamesi 1329; s. 158.

⁶Tevfik Rüştü Aras, 1920-1938 yılları arasında 5 dönem milletvekilliği, 1925-1939 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapmış, İttihat ve Terakki'nin önemli isimlerinden biri olmuş, sonrasında da gazete yazıları yazarak hayatını sürdürmüştür, 1883 yılında Çanakkale'de doğan bir siyaset adamıdır. Tevfik Rüştü Bey, Beyrut Tıbbiyesi'ni bitirdi ve doktor olarak İzmir, Selanik ve İstanbul'da çeşitli görevlerde bulundu. İttihat ve Terakki'ye girdi. Selanik'te Mustafa Kemal ile yakın arkadaş oldu. Meclis-i Umur-u Tıbbiye-i Mülkiye ve Sıhhiye-yi Umumiye (Yüksek Sağlık Kurulu) üyesi oldu. Bu arada İzmir'in önde gelen ailelerinden Evliyazade ailesinin reisi Evliyazade Hacı Mehmet Efendi'nin kızı ve dönemin kadın gazete yazarlarından Evliyazade Makbule Hanım ile evlendi. 4 Mart 1925'te Takrirî Sükûn Kanunu'ndan sonra kurulan 4'ncü Hükümetinde (3'ncü İsmet İnönü Hükümeti) Hariciye Vekili (Dışişleri Bakanı) oldu. Atatürk'ün ölümüne kadar kurulan bütün hükümetlerde bu görevini sürdürdü. Atatürk'ün komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurulmasına dayalı dış politikasının savunucusu oldu. Sovyet Dışişleri Komiseri Litvinov'un davetlisi olarak üç kere Rusya'ya gitti. 1926'da Odessa'da, 1930'da ve 1937'de Moskova'da Sovyet ileri gelenleriyle görüşmeler yaptı. 1939'da Londra Büyükelçiliğine atandı ve üç buçuk yıl İngiltere'de kaldı. 1943'te emekli oldu. Savaşın sonlarında İstanbul basınında (özellikle de Tan gazetesinde) yazılar yazdı. Demokrat Parti'nin kuruluşunu destekledi. Kızı Fatin Rüştü Zorlu ile evlendi. 1952-1959 yıllarında İş Bankası Yönetim Kurulu Başkanlığı görevinde bulundu. Dr. Tevfik Rüştü Aras'ın Dışişleri Bakanlığı sırasında verdiği söylevleri Numan Menemencioğlu tarafından toplanarak “*Lozan'ın İzlerinde On Yıl*” (1937) adı altında kitap haline getirildi. Günlük basında çıkan yazılarının güncel olmayanlarını “*Görüşlerim*” (1945 ve 1963) adlı iki cilt kitapta toplayan Dr. Tevfik Rüştü Aras, 1972 yılında İstanbul'da hayatını kaybetti. Naaşı Rumelihisarı'nda toprağa verildi.

⁷Hilal-i Ahmer Çanakkale Hastanesi'nin ilk baştabibi Dr. Tevfik Rüştü (Aras) Bey'di. Daha sonra Dr. Reşidî Bey baştabip olarak görev yaptı. Son olarak da Dr. Hüseyin Fehmi Bey baştabipliğe atandı.

⁸OHAC Salnamesi 1329; s. 159.

İdare Memuru :Kenan Bey
Vekilharç :Kadri Efendi
Kâtip :Hentu Kaçı Efendi

Ayrıca hastanede iki asistan ve sekiz hastabakıcı ile yirmi hademe görev almıştı.

Dr. Tevfik Rüştü Bey, Mustafa Kemal ve Ali Fethi Bey'in ülke yönetimi konusundaki düşüncelerine tamamen katılıyordu. O nedenle İttihat ve Terakki Cemiyeti'ni eleştiriyordu. Çanakkale'de zaman zaman bir araya gelen bu üçlü işlerin iyi gitmediğini görüyordu⁹. Bu nedenle Tevfik Rüştü Bey İstanbul'a bulunmak için Başhekimlik görevinden ayrıldı ve yerine Çanakkale Hilâl-i Ahmer Hastanesi Başhekimliğine Dr. Reşidi Bey tayin edildi¹⁰. Dr. Tevfik Rüştü Bey de 13 Mart 1913 tarihinde Sıhhiye Müdürlüğü 1'nci Müfettişliğine atandı ve İstanbul'a gitti. Bir süre sonra Ali Fethi Bey ve Mustafa Kemal de Bulgaristan'a gitmek zorunda kalacaklardı.

Gelibolu Seyyar Hilâl-i Ahmer Hastanesi

Askeri Sağlık teşkilâtından talep edilmesi üzerine, Hilâl-i Ahmer Cemiyeti İdare Heyeti 10'ncu Kolorduyu takip etmek üzere 11 Ocak 1913 (29 Kanun-ı Evvel 1328) tarihinde Gelibolu'da bir seyyar hastanenin kurulmasına karar verdi¹¹.

İngiltere'den alınan her türlü sağlık malzemeleri¹² ve mükemmel çadırlarla¹³ birlikte Gelibolu'da yüz yataklı bir seyyar hastane oluşturuldu¹⁴. Gelibolu Seyyar Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin sağlık ekibi tecrübeli doktor ve personelden seçildi. Masrafları Hilâl-i Ahmer tarafından karşılanmak üzere Osmanlı Seyr-i Sefâin İdaresi tarafından hasta sevkياتında kullanılmak üzere Cambridge Vapuru tahsis edildi.

⁹Bu konuda geniş bilgi için bkz., Mithat Atabay, "Mustafa Kemal'in Balkan Muharebeleri Esnasında Çanakkale Bölgesindeki Faaliyetleri," **Uluslararası Atatürk'ü Çağdaş Yorumlama ve Anlama Programı-2 Çanakkale 1915, Mustafa Kemal Atatürk ve Modern Türkiye**, Yay. Haz. Turan Tanyer, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Ankara 2010, s.27-47.

¹⁰Dr. Hasan Fehmi Bey, Çanakkale Hilal-i Ahmer Hastanesi Başhekimliğine atanmadan önce Hilal-i Ahmer Gelibolu Seyyar Hastanesi Başhekimiydi. Bkz., **KA.**, 12/4, 12 Şubat 1328 ve **KA.**, 128/5, 15 Şubat 1328.

¹¹Hilal-i Ahmer Cemiyeti Başkan yardımcısı Besim Ömer Bey, Gelibolu'ya gönderilen Hilal-i Ahmer Hastanesine bir yer gösterilmediğini belirterek Osmanlı Harbiye Nezaretine başvuruda bulunmuş ve bir an evvel yer teminini talep etmiştir. Bkz., **KA.**, 128/44, 29 Şubat 1328; ayrıca Hilal-i Ahmer Cemiyeti Sıhhiye Nezaretinden de Gelibolu'ya gönderilen sağlık ekibinin içinde bulunduğu durumun bir an evvel çözüme kavuşturulmasını istemişti. **KA.**, 128/8, 19 Şubat 1328.

¹²**KA.**, 10/03, 1 Şubat 1328.

¹³Hilal-i Ahmer Gelibolu Seyyar Hastanesine ayrıca 300 karyola ve Sahra Sıhhiye Müfettişliği'nce gerekli yastık ve ot minder gönderilmesi talep edilmiştir. Bu konuda bkz., **KA.**, 10/05, 2 Şubat 1328; **KA.**, 23/88, 2 Şubat 1328.

¹⁴**KA.**, 128/7, 17 Şubat 1328.

Cambridge Vapuru, 20 Şubat 1913 (7 Şubat 1328) tarihinde Gelibolu'ya sevk edildi¹⁵.

Gelibolu Seyyar Hilâl-i Ahmer Hastanesi geçici olarak Gelibolu Ermeni Mektebi'ne yerleşti¹⁶. Sağlık ekibi 10 ncu Kolordu bölgesine intikal etmeyi beklerken Ermeni Cemaatine mensup fakir hastaların tedavisini yaparak halkın büyük takdirini kazandı. Seyyar Hastanesinin "Münderis" bölgesine nakil ve sevk olunması Kolordu Komutanlığı tarafından emredilince, hastane 5 Nisan 1913 (23 Mart 1329) tarihinde istenilen bölgeye gitti¹⁷.

Gelibolu Seyyar Hilâl-i Ahmer Hastanesi'nin kadrosu şöyleydi¹⁸:

Baştabip ve Operatör	:Dr. Hüseyin Fehmi Bey
Operatör Yardımcısı	:Dr. Ertuğrul Bey
Uzman Doktor	:Dr. Recep Hayri Efendi
Uzman Doktor	:Dr. Mustafa Kâzım Efendi
Eczacı	:Mehmet Efendi
İdare Memuru	:Şevket Bey
Kâtip	:İbrahim Hakkı Efendi

Ayrıca bir asistan, yedi hasta bakıcı ve on hademe bulunuyordu.

Çanakkale ve Gelibolu'da Görevli Cambridge Hilâl-i Ahmer Vapuru

Osmanlı Hilâl-i Ahmer Cemiyeti, 6 Şubat 1913 (24 Kanun-u Sani 1328) tarihinde Seyr-i Sefâin İdaresi'yle imzaladığı sözleşme gereği hasta nakli için Cambridge Vapuru'nu kiralamıştı. Cambridge Vapuru'nda gerekli değişiklikler yapılarak 350 hastaya hizmet edebilecek kapasitede donatıldı. Vapur, 8 Şubat 1913 (25 Kanun-u Sani 1328) Cuma günü İstanbul'dan Gelibolu'nun kazası olan Şarköy'e hareket etti. Vapur ilk seferinde 198 yaralıyı rahat bir biçimde İstanbul'a getirdi¹⁹. İkinci seferinde Çanakkale'ye gelen vapur²⁰, buradan 540 yaralıyı alınca bundan hastalar rahatsız oldular. Bunun üzerine gemiye 350'den fazla hasta bindirilmemesi kararlaştırıldı. Yaralı ve hastaların Cambridge Vapuru'nda 24 saatten fazla kalmaları, yolculukları sırasında tedavi ve pansumanlarının yapılması için bir sağlık ekibi ile aşçı ve mutfak malzemeleri de vapurda yer aldı.

¹⁵Cambridge Vapuru Sahra Sıhhiye Hastanesi için bkz., KA., 129/146, 22.5.1913.

¹⁶KA., 128/3, 10 Şubat 1328.

¹⁷Hastanesinin yeni yeri ve planı için bkz., KA., 523/45.1.

¹⁸OHAC Salnamesi 1329; s. 156-157.

¹⁹Bu konuda bkz., KA., 12/91, 1 Mart 1329

²⁰Bkz., KA., 129/44, 2 Mart 1329.

Cambridge Vapuru'nun Sağlık Ekibi şöyleydi²¹:

Baştabip :Dr. Şevket Bey
Operatör :Dr. Akif Tefvik Bey
Eczacı :Yavr Efendi
İdare Memuru :Cevdet Efendi
Kâtip :Ali Efendi
Ayrıca onbeş hasta bakıcı bulunuyordu.

Çanakkale'deki Hint Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastanesi

Balkan Savaşları sırasında birçok ülkenin Hilâl-i Ahmer Cemiyeti ve Salib-i Ahmer Cemiyeti Osmanlı yaralılarına yardım etmek için sağlık ekipleri gönderdiler²². Bunlara “*Heyet-i Sıhhiye-i İmdadiye*” deniliyordu. Bunların hepsi Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından karşılandı ve ihtiyaç duyulan yerlerde görevlendirildi. Çadır ve malzemeleri olan yabancı sağlık ekipleri savaş bölgesine yakın yerlerde seyyar hastaneler kurdular²³, diğerleri ise İstanbul'da görev yaptı. Hindistan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti de üç sağlık ekibi gönderdi. Bu ekiplerden birincisi Haydarpaşa Askeri Hastanesi'nde ikinci sağlık ekibi Darü'l-Fünun Hastanesi'nde görev yaptılar²⁴.

Üçüncü Hint Sağlık Ekibi ise Çanakkale'de görev yaptı. Üçüncü Hint Sağlık ekibi, Hindistan Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından “*El Vefdü'l-Tıbbi Minbilâdi'l-Hind*” ismiyle Delhi'de oluşturulup İstanbul'a gönderildi²⁵. Hint Sağlık Ekibi, 7 Ocak 1913 (27 Kanun-u Evvel 1328) tarihinde İstanbul'a geldi²⁶. Hilâl-i Ahmer Cemiyeti tarafından karşılanarak Bir süre Kadırga Hastanesi'nde bir süre çalıştı. Mütarekeden sonra savaşın tekrar başlaması üzerine Ömerli'de bir seyyar hastane tesis edildi ve burada görev yapmaya başladılar²⁷. Hint Sağlık Ekibinin bir kısmı ise Çanakkale ve Gelibolu'ya nakledildiler²⁸. Çanakkale Rum Erkek Okulu (bugünkü Cumhuriyet İlköğretim Okulu), Hint Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastanesi'ne dönüştürüldü ve orada görev yaptılar²⁹.

²¹OHAC Salnamesi 1329; s. 162.

²²OHAC Salnamesi 1329; s. 176.

²³OHAC Salnamesi 1329; s. 177.

²⁴OHAC Salnamesi 1329; s. 185-186.

²⁵OHAC Salnamesi 1329; s. 187.

²⁶OHAC Salnamesi 1329; s. 187.

²⁷Hint heyetinin Ömerli'deki hizmetleri için bkz., KA., 18/65, 18 Haziran 1329.

²⁸Çanakkale'ye gelen All Indian Medical Mision Hilal-i Ahmer Hint heyeti 26 Şubat 1913 tarihinde hizmet vermeye başladı. Bkz., KA., 18/18, 8 Mart 1329.

²⁹Bkz., KA., 18/18, 8.3.1913.

Çanakkale Hint Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastanesi'nin görevlileri şunlardı³⁰:

Baştabip	:Dr. Muhtar Ahmet Ensari Bey
Baştabip Muavini	:Dr. Ali Ezher Feyzi Bey
Tabip	:Mehmet Naim Ensari
Tabip	:Seyyid Abdurrahman
Tabip	:Seyyid Şemsilbari
Tabip	:Mahmudallah
Tabip	:Mirza Rıza Han
Eczacı	:Galam Ahmet Han,
Eczacı	:Nurru'ş-Şems
Eczacı	:Abdolvahid Han,
Eczacı	:Hamit Resul,
Eczacı	:Seyyid Tonger Hüseyin

Ayrıca oniki hastabakıcı ve iki tercüman vardı.

Başhekim Ahmet Ensari Bey, gerçek bir Türk dostuydu. Balkan Savaşı sırasında hem hasta ve yararlılara hem de muhacirlere büyük yardımları dokunmuştu. Türk Kurtuluş Savaşı sırasında da Hindistan'da yardım toplamak için komiteler oluşturmuştu. Hatta bu yardım komitesine Hindistan'ın ulusal lideri Mahatma Gandhi'yi de dahil etmişti. Kendisi aynı zamanda Hint Müslümanlarının önde gelen liderlerinden birisiydi. Balkan Savaşları sırasında Çanakkale Hint Hilâl-i Ahmer Cemiyeti Hastanesi'nin Başhekimi Ahmet Ensari Bey, 30 Mayıs 1936 yılında vefat ettiğinde Hintlilerin ulusal lideri Mahatma Gandhi onun için "O bizim sağ kolumuzdur" demişti³¹.

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin 20'nci yüzyılın başında peşpeşe savaşlarla uğraşması ve sonunda da tarihteki yerini alması sebebiyle aslında bu son dönemdeki olayların pek de üzerinde nedense durulmamıştır. Hele Balkan Savaşları sırasında yaşanan acılar ve sıkıntılar neredeyse büyük ölçüde ihmal edilmiştir. O nedenle bu konulara daha fazla önem verilmelidir. Balkan Savaşlarının tüm şiddetini hissetmiş olan Çanakkale ve Gelibolu'da insanlarımızın zor zamanlarında yardımına koşan Kızılay'ın sağlık hizmetleri için kurduğu hastaneler ve yaptığı hizmetler

³⁰OHAC Salnamesi 1329; s. 187. Çanakkale'de Hint Hilal-i Ahmer Cemiyeti Hastanesi'ne dönüştürülen binanın bir de fotoğrafı bulunmaktadır. Fotoğraf için bkz., OHAC Salnamesi 1329; s. 207.

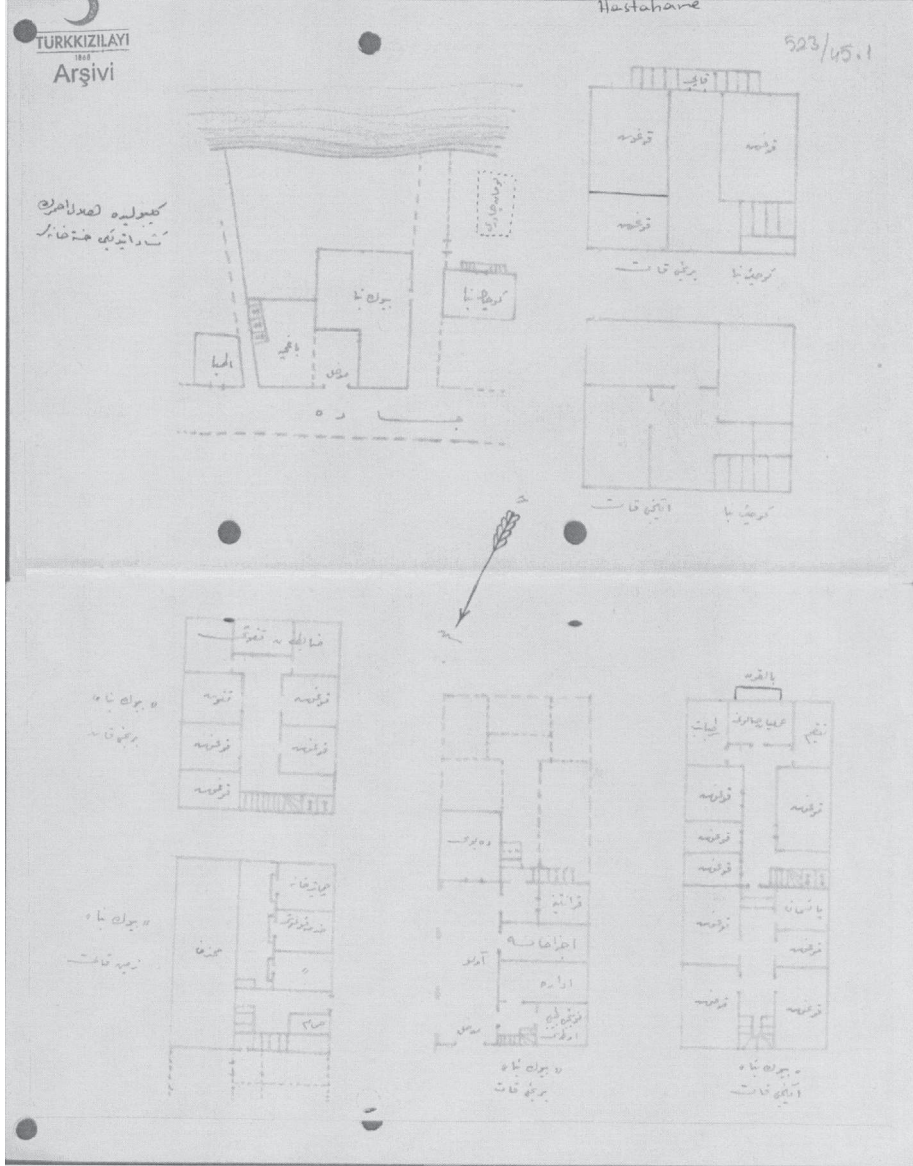
³¹Besim Ömer Akalın, "Büyük Bir Dostumuzu Kaybettik," Servet-i Fünun, yıl:46, c.80/16, no:2082/397 (16 Temmuz 1936), s.114.

ele alınmıştır. Bu çalışma sırasında dikkat çeken bir husus ise Mustafa Kemal'in savaş ortamı olmasına rağmen, her konudaki çalışmalarını bir ekip çalışması biçiminde yürütmeye gayret etmesi olmuştur. Balkan Savaşları sırasında birlikte çalıştığı pek çok kişi Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ve daha sonra devlette önemli görevler üstlenmişlerdi. Bunlardan birisi de Dr. Tefik Rüşü (Aras) Bey'di. O, tam ondört yıl Atatürk'ün Dışişleri Bakanlığı'nı yapmış ve bugüne kadar ülkemizde bu kadar uzun süre Dışişleri Bakanlığı yapan hiç kimse olmamıştır. Dışişleri Bakanı ulaşamadı. Yine burada Atatürk'ün birlikte çalıştığı Ali Fethi (Okyar) Bey de Cumhuriyet döneminde Atatürk yakın çalışma arkadaşları olmuşlardı.

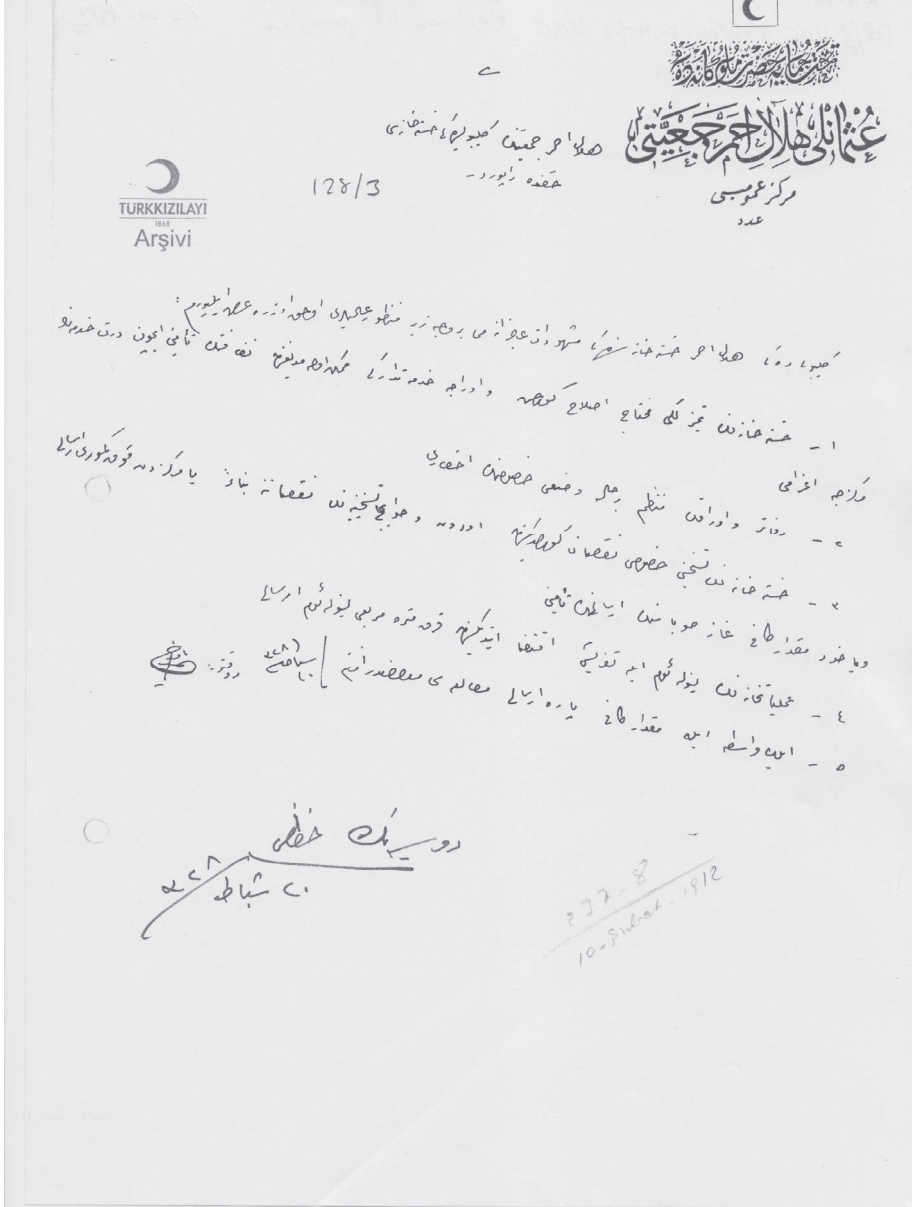
Belgeler

№	İsim	Unvan	Maaş (TL)
1	...	...	...
2	...	...	...
3	...	...	...
4	...	...	...
5	...	...	...
6	...	...	...
7	...	...	...
8	...	...	...
9	...	...	...
10	...	...	...
11	...	...	...
12	...	...	...
13	...	...	...
14	...	...	...
15	...	...	...
16	...	...	...
17	...	...	...
18	...	...	...
19	...	...	...
20	...	...	...
21	...	...	...
22	...	...	...
23	...	...	...
24	...	...	...
25	...	...	...
26	...	...	...
27	...	...	...
28	...	...	...
29	...	...	...
30	...	...	...
31	...	...	...
32	...	...	...
33	...	...	...
34	...	...	...
35	...	...	...
36	...	...	...
37	...	...	...
38	...	...	...
39	...	...	...
40	...	...	...
41	...	...	...
42	...	...	...
43	...	...	...
44	...	...	...
45	...	...	...
46	...	...	...
47	...	...	...
48	...	...	...
49	...	...	...
50	...	...	...
51	...	...	...
52	...	...	...
53	...	...	...
54	...	...	...
55	...	...	...
56	...	...	...
57	...	...	...
58	...	...	...
59	...	...	...
60	...	...	...
61	...	...	...
62	...	...	...
63	...	...	...
64	...	...	...
65	...	...	...
66	...	...	...
67	...	...	...
68	...	...	...
69	...	...	...
70	...	...	...
71	...	...	...
72	...	...	...
73	...	...	...
74	...	...	...
75	...	...	...
76	...	...	...
77	...	...	...
78	...	...	...
79	...	...	...
80	...	...	...

Belge-1 Hilal-i Ahmer Gelibolu Hastanesi Personel Maaş Bordrosu (128/1)

Belge-2 Hilal-i Ahmer Gelibolu Hastanesi Planı (523/45.1)

Belge-3 Hilal-i Ahmer Gelibolu Hastanesi Hakkında Hilal-i Ahmer Cemiyeti Müfettişi Dr. Nafiz Bey'in Raporu (128/3)

Resimler

كلیبولی خسته خانہ می او کئده هیئت صحیہ
اورتده اوطوران سر طیب او براتور راسم فریدک ، صاغنده دو قنور سداد واحسان عارف بکرا ، صولنده دو قنور

Resim-1 Gelibolu Hastanesi Önünde Heyet-i Sıhhiyesi (Ortada oturan Sertabip Operatör Rasim Ferit Bey, sağında Doktor Sedat ve İhsan Arif Beyler, solunda Doktor Behçet Sabit ve İdare Memuru Tahsin Beyler

كلیبولی خسته خانہ سنده بر قفوش

Resim-2 Gelibolu Hastanesinden Bir Koğuş

Resim-3 Hilâl-i Ahmer Çanakkale Hastanesi (Şimdiki Öğretmenevi)

Resim-4 Hilâl-i Ahmer Çanakkale Hastanesi Heyet-i Sıhhiyesi (Ortada Sertabip Tevfik Rüştü Bey)

هلال احمر چناق قلعه خسته خانه سنده بر قنوش

Resim-5 Hilâl-i Ahmer Çanakkale Hastanesinde Bir Koğuş

چناق قلعه ده هند هلال احمر خسته خانه می اتخاد اولنان بنا

Resim-6 Çanakkale Hint Hilâl-i Ahmer Hastanesi İttihaz Olunan Bina (Şimdiki Cumhuriyet İlköğretim Okulu)

Resim-7 Umum Hint
Hilâl-i Ahmer Heyeti
Reisi Doktor Ensari Bey

Resim-8 Cambridge Vapuru
Heyet-i Sıhhiyesi ve İdaresi